Сладки думи

СЛАДКИ ДУМИ

ДНЕВНИК НА РОДИТЕЛЯ КЪМ ОНЛАЙН КУРСА

2 Няколко думи от нас

5 Как да използвате курса

6 Стълба на говора

9 Споделено внимание

13 Лалала – песни, римушки и стихчета

21 Активности с ръце и сензорни игри

26 Да четем

30 Колко важни са жестовете и мимиките

36 Имитация и изчакване

43 Диалог

51 У, О, А! –възклицания и звуци на животните

55 Майчински език

59 Игра наужким

63 Обобщение

НЯКОЛКО ДУМИ ОТ НАС

ЗДРАВЕЙТЕ!

Радваме се, че решихте да се включите в нашия курс, да учите и да се забавлявате със своето детето. За нас е удоволствие да Ви подкрепяме по пътя на ранното детско развитие. Надяваме се тук да се чувствате уютно, да намерите идеи за интересни занимания, да имате много поводи да споделите напредъка с нас.

ЗА СЛАДКИ ДУМИ:

- Достъпен по всяко време и на всяко устройство онлайн курс за родители.
- Стимулира детското речево развитие с лесно приложими практики под формата на игра.
- Забавно и леко поднесен ценен материал в помощ на родителя и детето.
- Създателите на курса са експерти, които вярват, че всеки родител най-добре познава детето си - даваме идеи и рамки, а не предписания или задължителни норми.
- Курсът е създаден с:
  - **Експертиза на психолог, логопед и на създател на обучения с общо над 50 години международен академичен и професионален опит.**
  - **Теория и практика, подплатени с резултати от световнопризнати научни изследвания.**
  - **С ума и сърцето на 3 заети майки, които жонглират с милион задачи и ценят практичните и работещи съвети.**
- Не е нужно да четете десетки статии и да се колебаете на коя да се доверите – тук, на едно място ще намерите цялата информация, която Ви е нужна, за да подкрепите детето в проговарянето и в общуването.
- Имате възможност да получите отговор на Вашите индивидуални въпроси онлайн в нашата общност.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

КОИ СМЕ НИЕ

Ели има много роли – родител на 3 деца (момче на 2г. и близначки на 6 г.), обучаващ, управляващ проекти и екипи, лектор по Организационно поведение.
Тя е създател на курса, съвместно с:

ЕЛИ МАНТОВСКА

Вили е клиничен психолог с над 5 години професионален опит. Работила е в Министерството на образованието във Франция като психолог в помощ на училищната адаптация на деца с различни затруднения в общуването и обучението. Майка на Оги, на 2 години.

ВИОЛЕТА ПЪРВАНОВА

Васи има богат опит като създател на онлайн обучения, интерактивни учебни материали, уебинари и видео курсове. Тя е обучител, дизайнер и видео редактор. Майка на Ари, на 2 години.

ВАСИЛЕНА КРЪСТЕВА

Еси е нашият консултант-логопед с над 20 г. опит в сферата. Тя има частна практика и е логопед към едно от най-големите частни училища в столицата.

ЕКСЕНИЯ ХРИСТОВА

На сайта www.5pod5.com може да прочетете повече за всяка от нас и мотивацията ѝ да се включи в курса.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

С ПОДЕЛЕНО ВНИМАНИЕ

Л АЛАЛА – ПЕСНИ, РИМУШКИ И СТИХЧЕТА

А КТИВНОСТИ С ПРЪСТИ, СЕЗОРНИ ИГРИ

Д А ЧЕТЕМ

К ОЛКО СА ВАЖНИ ЖЕСТОВЕТЕ

И МИТАЦИЯ И ИЗЧАКВАНЕ

Д ИАЛОГ - ОЗВУЧАВАНЕ, ИЗСЛУШВАНЕ

У О, А! ВЪЗКЛИЦАНИЯ И ЗВУЦИ НА ЖИВОТНИ

М АЙЧИНСКИ ЕЗИК

И ГРА НАУЖКИМ

БОНУС МАТЕРИАЛИ ОТ:

- Десислава Алексиева, създател на **FoxBookCafe** и на Четене за най-малките.
- Мария Момирова, създател на **Прощъпулник** - първата бебешка музикална работилничка у нас и посланик за важността на музиката за ранното детско развитие.
- Ексения Христова, **логопед** с над 20 години опит.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК ДА ИЗПОЛЗВАТЕ КУРСА

Как да използвате Дневника:
Тук сме включили опорни точки от курса, допълнителни материали и някои бонус задачи. В свободните полета може да си записвате, докато гледате курса или докато наблюдавате детето или обсъждате напредъка му с другите членове на семейството.

Как да използвате видео модулите:
Изгледайте първия модул и изпробвайте предложенията и игрите **поне 5 пъти**. Отбелязвайте си реакцията на детето и напредъка, който забелязвате. Темпото и последователността, с която ще изгледате модулите зависи от вас. Всички модули, заедно с допълнителните бонус материали отнемат около 3 астрономически часа.

Как да използвате нашата онлайн общност:
Запишете си въпроси и наблюдения и ни ги изпратете. В групата може да ни изпратите видео запис на Ваши занимания с детето или да се консултирате по конретен индивидуален казус. Въпросите ще събираме и разглеждаме с нашите експерти (психолог, логопед, консултант).
Може да запишете допълнителна индивидуална консултантска сесия с Ели през формата за контакт на сайта www.5pod5.com или със съобщение в социалните медии, където ни следите. Като участници в курса, получавате отстъпка от цената. Възползвайте се и максимално от нашата **онлайн общност** с родители и експерти за още идеи и съвети. Последвайте ни в:

ИЗМЕРВАЙТЕ НАПРЕДЪКА ПРЕДИ НАЧАЛОТО И СЛЕД КРАЯ НА КУРСА:

Определете на **кое стъпало на стълбата на говора** се намира детето сега (по-долу представяме стълбата) и си запишете детайли за нивото – какво казва (примерно: какви срички, ако е на това стъпало, по колко пъти на ден и т.н.) – за идеи вижте стълбата.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Както знаете, **децата разбират много повече, отколкото могат да кажат**. Лесно може да проверите това: за съвсем малките деца може да назовете предмет в стаята и да го посочите – детето ще се обърне в посоката и ще го разпознае. С по-големите можете само да кажете: "Къде е (топката)?" и децата ще се огледат. Ходещите може да помолите да Ви донесат нещо конкретно. След 1.5 г - 2г. децата следват и по-сложни инструкции. Могат да отидат в друга стая, за да изберат един конкретен предмет от група, например топката от кутията с играчки. Вероятно вече знаете колко богат е пасивният речник на Вашето дете. На следващите страници може да се запознаете със стандартите, които представят нормите в подробности.

Какво представлява **стълбата**, която често ще споменаваме.

* Лепет (срички): от просто "бабаба" до по-сложно "бадоботу", и по-късно "баба" (дума).
* * За да започне да формира фрази, детето обикновено вече разполага с поне около 50 думи (различни форми на речта).
Солидната основа, която дава опора на стълбата е пасивният речник - думите, които детето разбира.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

СТЪЛБА НА ГОВОРА

НА .....

1. ИНТЕРЕС/ПОГЛЕД ОЧИ В ОЧИ
2. ГУКАНЕ (АГУУУ)
3. ЛЕПЕТ (СРИЧКИ) ОТ ПРОСТО БАБАБА ДО ПО-СЛОЖНО БАБАДУМ
4. ДУМА/ЖЕСТ
5. ФРАЗА ОТ 2-3 ДУМИ
6. ПРОСТО ИЗРЕЧЕНИЕ
7. СЛОЖНО ИЗРЕЧЕНИЕ

1/Колко често детето поддържа контакт с очи? Какво правите, когато детето се умори/претовари и се завърти на другата страна?

.....

2/Какви звуци казва детето? В какви ситуации може да го провокирате да общува? На какво се радва най-много?

.....

3/Кои срички използва детето? Колко срички повтаря? Имитира ли Ви? А Вие него? Колко често на ден сричкува?

.....

4/Колко думи и жестове използва детето? Кои? Колко нови думи/жеста научава за седмица? Какво ускорява този процес? А какво го забавя?

.....

5/Коя беше първата фраза? Кога я направи? Какво в ситуацията беше предпоставка? Кога детето използва фрази?

.....

6/Записахте ли си първото изречение на детето? Кое е? Кога го състави?

.....

7/А кое бе първото сложно изречение?

.....

Поздравления! Може да изпечатате този лист и да си го запазите!

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

Всяко дете преминава по стълбата със собствено темпо.
Някои се задържат по-дълго на едно стъпало, други – на друго.
Когато общуваме с детето е добре да се стремим да коментираме винаги на едно стъпало по-високо.

Например:
Детето казва „Бу“ (стъпало 4 Дума/жест) - **Родителят** казва: „Да, колата минава.“ (стъпало 5 Фраза)
Детето казва „Кола там“ (стъпало 5 Фраза) - **Родителят** казва: „Да, колата преминава по улицата“ (стъпало 6 Просто изречение)

Както вече видяхме, детето минава през няколко стъпала: 1. Интерес --> 2. Гукане --> 3. Лепет --> 4. Жест или дума --> 5. Фраза --> 6. Просто изречение --> 7. Сложно изречение. Затова и няма как да прескочи етап, ако не е стъпило стабилно на предното стъпало. Родителите могат да помогнат на детето да премине от едно стъпало на следващото с помощта на този курс и разбира се, да се обърнат към логопед или детски психолог за допълнително съдействие, ако е нужно.

В този смисъл какво означава **късно проговаряне**: има определени етапи, които детето минава в речевото си развитие. Най-общо: да гука до 3-4 месец, да се появят първите срички около 6-8 месец, първите думи и жестове около годинка, да има натрупан речник от около поне 10 думи и жеста на 1.5 г. и да започне да използва първите фрази от 2-3 думи на 2 години. Ако на някой от тези етапи детето има забавяне или се нуждае от помощ, е вероятно това да се отрази и на следващите етапи и да доведе до забавяне в проговарянето.

Надяваме се да се забавлявате заедно с детето и развиващите игри, които предлагаме!

Моля, ако намирате, че нещо можем да представим по-добре, ако искате да ни кажете какво (не) Ви харесва или просто да си поговорим - пишете ми на eli@5pod5.com. Ще се радвам да останем във връзка! Вашето мнение е изключително важно за мен! Създадох този курс с много любов и старание и мечтая да го поддържам жив и все по-полезен с Ваша помощ!

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

СПОДЕЛЕНО ВНИМАНИЕ

МОДУЛ 1

Защо е важно споделеното внимание?
То стимулира връзката между детето и възрастния, фокусира вниманието, подпомага изразяването. Споделеното внимание е важен фактор за социалното, емоционално и психологично развитие на детето.[1]

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА:

01 **Общ фокус** - когато двама или повече души обръщат внимание на едно и също нещо.

02 **Общи емоции -** когато двама или повече души споделят общо емоционално състояние.

03 **Общо намерение** - когато двама или повече души се опитват да постигнат едно и също нещо и знаят, че го правят заедно.

Придобиването на способността за координиране на вниманието със социален партньор е основен етап от ранна детска възраст. Това е критично за активното участие на бебетата в социалните възможности за обучение и езиково развитие.

1 Infants' Joint Attention Skills Predict Toddlers' Emerging Mental State Language, Susanne Kristen, Beate Sodian, Claudia Thoermer, Hannah Perst

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Бъдетете на нивото на детето, за да може да се гледате очи в очи без застрашително "надвисване" на възрастния. Следвайте детето и го имитирайте. Например седнете или легнете на пода и играйте паралелно с кубчета. Може да използвате техниката **„Виж, вземи, върни“**:

- **Покажете** на детето нещо, необходимо за следващата стъпка в играта (например кубче). Докато го показвате, говорете за предмета (например, "*Виж! Това е кубче. Цветът му е червен*").
- След като детето Ви погледне и изслуша, нека **вземе** предмета ("*Ето! Вземи кубчето*"). Докато детето разглежда кубчето, обяснете още нещо за него, например, че кубчето е дървено.
- След това, помолете детето да Ви **даде** кубчето ("*Дай! Моля, върни ми кубчето*") или да го сложи върху другите кубчета (ако детето е по-голямо).

КОГА ДА СЕ ОТДАДЕТЕ НА СПОДЕЛЕНО ВНИМАНИЕ?

Когато и Вие и детето сте в добро настроение.

Ако играта е забавна и за родителя.

Когато е тихо и спокойно, без нищо, което да разсейва (да, изключете/ оставете настрана и телефона).

Детето може да провокира вниманието Ви (инициира общо внимание) или да отговори на Вашия интерес (откликва на споделеното внимание).

Може да започнете да учите малкото дете на самостоятелна игра – след игра в момент на свързване с родителя и споделено внимание, възрастният може постепенно да се оттегли. Често дори и съвсем малкото дете остава да се занимава само. Така даваме възможност детето да развие уменията си да играе само.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК РАЗВИВА ГОВОРА?

Свързването с детето и споделеното внимание е предпоставка за успеха на всяка една техника!

ЗАНИМАНИЕ ЗА РОДИТЕЛЯ И ДЕТЕТО:

01 Определете **къде** се намира Вашето дете на стълбата на говора.

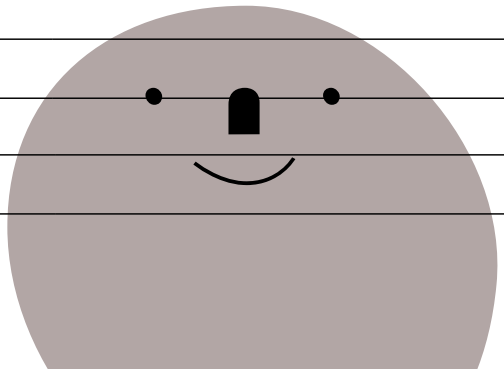
02 Преценете **кое** е следващо стъпало, към което ще водите детето.

03 Подберете 1 **нова дума.**

04 Изберете Ваше любимо **занимание** и предпочитана **техника** (например: *„Виж, вземи, подай“* или *„Къде е...?“*).

05 Повтаряйте думата поне **4-5 пъти** в играта и през следващите няколко дни.

ЗАПИСКИ

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

КОЯ Е ВАШАТА СУПЕРСИЛА ЗА СВЪРЗВАНЕ С ДЕТЕТО?

Например, суперсилата на един е интерактивно четене, на друг играта с колички, на трети физическите игри навън и т.н. Обсъдете суперсилите и на останалите хора, които се грижат за детето.

Моята суперсила за свързване с детето е:

МАМА:

ТАТЕ:

БАБА:

ДЯДО:

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ЛАЛАЛА – ПЕСНИ, РИМУШКИ И СТИХЧЕТА

МОДУЛ 2

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА:

Кратки песни и рими, лесни за запомняне.
Може да измисляте сами, важно е да използвате винаги едни и същи думи.
Придружавайте римушките с движения.

Въвличайте децата в музиката: танц, удряне по тенджера. Има изследвания, че бебето може да разпознае майчиния глас сред тези на много други хора от съвсем малко. Проучване от 2014 г.[2] с преждевременно родени бебета показва, че възпроизвеждането на запис на гласа на майката, когато бебетата сучат с биберон е достатъчно, за да подобри развитието на уменията за хранене и да съкрати престоя им в болница. Това сочи, че не само че бебетата, родени по-рано познават гласа на майката, а той дори ги успокоява и ги стимулира да се хранят по-пълноценно и да се развиват по-добре. Така че, дори и да не се смятате за музикални, за Вашето дете няма по-хубав глас от Вашия.

С КАКВО СА ВАЖНИ СТИХЧЕТАТА?

В проучвания от 1989 г.[3] и 2011 г.[4] е доказано, че съществува силна **връзка** между ранното **познаване на детските римушки и успеха в четенето и писането** през следващите години. Познаването на детските стихчета повишава разпознаването на звуците у децата, което от своя страна им помага да се научат да четат. Детските рими са свързани с последващата чувствителност на детето към ритъм и фонеми.

2 A Pacifier-Activated Music Player With Mother's Voice Improves Oral Feeding in Preterm InfantsOlena D. Chorna, MT-BC, MM,a James C. Slaughter, PhD,b Lulu Wang, BS,c Ann R. Stark, MD,d and Nathalie L. Maitre, MD, PhD

3 Bryant, P.E., Bradley, L., Maclean, M., and Crossland, J. (1989). Nursery rhymes, phonological skills,and reading. Journal of Child Language [Online], Jun; 16(2), 407-28.

4 Harper, L. J. (2011). Nursery rhyme knowledge and phonological awareness in preschool children. The Journal of Language and Literacy Education [Online], 7(1), 65-78.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

- Родителят чрез повторение и включване в рутината помага на детето да запомни дума, фраза и цяла песен/стих.
- Подсилва се разбирането, звукоподражанието и паметта.
- С порастването, ако родителят направи пауза, детето се включва с жест, сричка или дума.

КОГА?

Включвайте песните, стихчетата и музиката като част от ритъма на деня – при миене на ръце, преобличане, прибиране на играчки и други.

Когато детето се затруднява с някой звук или дума:

Може да използвате забавни срички в ритъм с *този звук и гласна*: "Ва-ва-ва" или "ба-нан-ба-нан" с мелодията на любима на детето песен.

Може да *преувеличавате или удължавате звука* (ръкавввввв, ввввлак).

Може да разнообразите рутината с кратки залъгалки с алитерация като: "*Звън, звън, звън. Звънци звънят. В сладък сън децата спят*" (Гео Милев). "*Яде Мечо мек медец*". "*Люлката люшка, люшкай, люшкай, люлке*".

Друг забавен начин да разширите речника или да подобрите изговарянето на някои думи е да *сричкувате в ритъм*. Щом родителят може да е спортен коментатор, както ще разберете от следващите модули, защо да не е и запалянко, скандиращ за детето 😊 Можете да сричкувате някоя дума, с която детето се затруднява и да пляскате с ръце за всяка сричка.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

При една и съща рутина – всеки път. Ако миете ръцете на детето 5 пъти на ден, от 6ти до 12ти месец, детето ще чуе тази песен около 900 пъти.

Като част от ритъма на деня: по същия начин както заделяте време за четене, заделете и време с детето за музика и римушки, които да разучавате заедно.

КАК РАЗВИВА ГОВОРА

Чрез мелодичността, римата и алитерацията, детето се учи да разграничава звуци и думи. Свързването на думи с музика помага на мозъка да научи думите по-бързо.
Чрез повторението се изграждат и затвърждават мозъчните връзки и когато говорният апарат е готов, детето ще може да възпроизвежда запомненото и дори да прави свои фрази от научените думи.

Таблица с ориентир за проговаряне: Кои звуци кога?

ВЪЗРАСТ	ПОЯВА НА ЗВУК
0 - 6 мес.	А, О, Ъ (неясни)
6 - 12 мес.	Всички гласни (ясни) М, П, Б (ясни), К и Г (неясни)
1 - 1.5 год.	Н, Т-Д, Ф-В, Й, Х
1.6 - 2.5 год.	К-Г (ясни), С-З, Ц, ДЗ
2.5 - 4 год.	продължава появата на съскавите звукове + Ш-Ж, Ч, Щ, ДЖ
4 - 6 год.	Л, Р

Източник:
- СТАНДАРТИ ЗА РАЗВИТИЕ И УЧЕНЕ В РАННОТО ДЕТСТВО: ОТ РАЖДАНЕТО ДО ТРИ ГОДИНИ, София, 2015 - проект на ИИНЧ – БАН по инициатива и с подкрепата на УНИЦЕФ – България. Съставител и научен редактор – доц. д-р Мария Атанасова-Трифонова и екип
- Последователност на поява на говорните звукове, Йорданка Енева, Психолог, логопед / директор на Терапевтично студио; http://www.therapy.bg)

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

НОРМИ ЗА ЕКСПРЕСИВЕН РЕЧНИК

ВЪЗРАСТ	СРЕДНО*	НАД СРЕДНОТО*
1 година	3-4 думи	4-5 думи, освен мама/тата
1 г 3 месеца	6-7 думи	*(липсва информация)*
1 г 6 месеца**	9-20 думи, посочва 1-2 части от тялото	30-40-70 думи
1г 9 месеца**	20-25 думи, 3-4 части на тялото; първи фрази от 2 думи	*(липсва информация)*
2 години**	50 думи; първи изречения	100- 300-400 думи
3 години	250-700 думи, изречения от 5-6 думи	1000 -1500 думи
4 години	1500-2000 думи, Сложни изречения	*(липсва информация)*
5 години	2500-3000 думи	*(липсва информация)*

*Средно или по-коректно казано „умение, овлядяно от 90% от всички деца на тази възраст“.
Основните постижения не са „среден“ брой думи, постигнати за определена възраст или възраст, на която децата, ‚със средни‘ умения, имат този брой думи – такава категория няма 😊

**В периода 1.5-2 години средно се учат по 22 до 37 думи на месец, варира според детето

Източник:

1. РЦППО - СОФИЯ ОБЛАСТ
2. Речников запас от думи при малки деца, СИЛВИЯ АСЕНОВА, МАГИСТЪР ЛОГОПЕД, списание 9 месеца
3. Оксиния, Детски център с разнообразни дейности и услуги, https://www.oksinia-bg.com/detski-center/logoped/detska-rech-etapi-i-formirane/
4. Laura Mize, M.S. CCC-SLP, https://teachmetotalk.com/2014/01/02/number-of-words-in-a-childs-vocabulary/

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

НОРМИ ЗА ПАСИВЕН И ЕКСПРЕСИВЕН РЕЧНИК

ВЪЗРАСТ	РЕЧНИК НА РАЗБИРАНЕ	ГОВОРИМ РЕЧНИК
1 година	>20 думи	3-5 думи
2 години	1000 думи	50-250 думи
3 години	1200-2000 думи	250-700 думи

Източник:
РЦПППО - СОФИЯ ОБЛАСТ
Beata Klarowska, M.S. CCC-SLP, https://www.virtualspeechcenter.com/blog/37/speech-and-language-development-milestones

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Кое е дума?

- Дума или част от дума
- Дума, измислена от детето
- Жестове
- Възклицания
- Звуци от ежедневието
- Звуци на животни
- Дума на чужд език

Как броим?

Всички думи, които дете изговаря:

- Последователно
- С намерение
- Независимо

Как психолозите, педиатрите и логопедите броят думите, които детето казва?
Дума е това, което детето използва последователно, с намерение, независимо (не просто като повторение след родителя). Това може да са: думи, приближаващи се по звучене или част от дума ("ноч" вместо нощ, "да", вместо вода), жестове, възклицания ("о-о", като първата дума на Мартин), звуци от ежедневието ("бууу" за кола), дума на чужд език, ако детето е в многоезична среда ("я" за да), звуци на животни ("бау" за куче). Ето защо възклицанията и звуците на животните, които са лесни за произнасяне, лесно могат с времето да се превърнат в срички, които изграждат правилно произнесени думи.
По-горе може да прочетете средно колко думи би следвало да владее детето на дадена възраст.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ОВЛАДЯВАНЕ НА РАЗЛИЧНИТЕ МОРФОСТРУКТУРИ ПО ВЪЗРАСТ

СТРУКТУРА	ВЪЗРАСТ
Окончания за сегашно време	до 2 години 4 месеца
Предлози	до 2 години и 9 месеца
За множествено число	до 3 години
За минало време	до 3 години и 4 месеца
Членуване	до 3 години и 10 месеца

Източник:
РЦПППО - СОФИЯ ОБЛАСТ

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ И ДЕТЕТО:

01 Изберете си кратка **песен или стихче**, с не повече от 2-3 прости изречения.

02 Решете в **кои моменти** ще ги използвате.

03 Изпейте/**кажете** ги на детето с много емоция, наблегнете на 1 дума, която искате да запомни.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

04 Повтаряйте песента/стихчето **поне 5 пъти всеки ден** за минимум седмица като наблягате на същата дума.

05 След тази седмица, **направете пауза** на мястото на тази дума и изчакайте 10 секунди. Ако детето се включи с жест, звук или думата, поздравете го. Ако не се включи, добавете думата Вие и пробвайте отново по-късно.

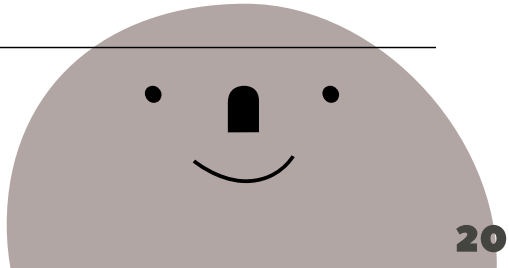
ЗАПИСКИ

Идеи за разговор с другите членове на семейството, които се грижат за детето:

Коя е любимата приспивна песен, която му пеете?

Колко римушки знаете всички заедно?

Кое е любимото стихче на детето?

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

АКТИВНОСТИ – С РЪЦЕ И ПРЪСТИ, СЕНЗОРНИ ИГРИ

МОДУЛ 3

С КАКВО АКТИВНОСТИТЕ С РЪЦЕ И ПРЪСТИ СА ВАЖНИ?

Ръцете са “инструмент на мозъка” и развивайки моториката на ръцете, се развива интелекта на детето. Фината моторика оказва влияние върху развитието на паметта и мисленето, речта, писането, логиката, концентрацията. Игрите с пръстите на ръцете подпомагат децата в изучаването на думите, цифрите, римите, движенията на животните, осъзнаването на частите на тялото, координацията и паметта.

КАКВО Е ЛОГОРИТМИКА ИЛИ РИТМИЧЕСКА ГИМНАСТИКА?

Освен игрите с пръсти, има игралки, които включват и движения с цялото тяло. Наричат се още логоритмика или ритмическа гимнастика. За създател се счита швейцарският педагог Емил-Жак Далкроз, преподавател по музика в Женевската консерватория. В желанието си да подобри чувството за ритъм на своите студенти той създал „метод на ритмическата гимнастика“. Те стимулират вестибуларния апарат и детето учи за положението на тялото в пространството - с въртенето във въздуха, люлеенето, подрусването. Ангажират слуха с музиката/песента, ритмичните стихове и, разбира се, развиват координацията на зрението, докато детето наблюдава възрастния и имитира.

Източник: Семеен център за недоносени деца и техните родители "Малки чудеса"
Уикипедия

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КЪДЕ ДА НАУЧИМ ТАКИВА ИГРИ?

Често по-възрастните хора в семейството са източник на много интересни игри и занимавки за най-малките. Има и книги и събития за деца, където има подобни занимания. Например книгата „Залъгалки, игрушки и римушки“ на „Издателство Фют“. В блога на нашия сайт ще намерите още много идеи, включително и безплатни като канали с римушки в Интернет.

А КАК ФИНАТА МОТОРИКА Е СВЪРЗАНА С РАЗВИТИЕТО НА РЕЧТА?

Преди повече от 50 години руският учен И.П.Павлов открива, че „*Укрепването на функциите на двете ръце е свързано с формирането на речеви зони в двете полукълба на главния мозък.*“ Проф Колцова [5]твърди, че „*... ранните хора първо са общували с жестове. След това функциите на ръцете и речта са се развивали паралелно. Езиковото развитие на детето следва подобен маршрут; първо развитието на фините двигателни умения и след това артикулацията на речта. Усъвършенстването на речта на детето зависи пряко от развитието на умелото движение на пръстите.*" На база на тези проучвания в САЩ са разработили специална методика, която наричат **finger gym или гимнастика за пръсти**.

Повече идеи по темата "гимнастика за пръсти " може да прочетете в блога на сайта.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА МУЛТИСЕНЗОРНИЯТ ПОДХОД?

Психолозите и специалистите по ранно детско развитие напоследък много говорят за **сензорни игри и връзката с общото напредване** на детето във всички сфери. Съчетаването на сензорно усещане, особено ако е ново за детето, често провокира удивление, любопитство, желание да изследва. А това пък е предпоставка детето да иска да общува и да говори.

5 Koltsova M.M., Ruzina M.S. The child learns to speak. Finger play training. - Yekaterinburg: U-Factoria, 2004 .-- 224 p. + col. incl. (Series "Childhood Psychology: A Modern Look") § „Ребенок учится говорить. Пальчиковый игротренинг“, Автор: Кольцова М. М., Рузина М. С., Издательство: У-Фактория, 2006 г.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

А КАКВО ЗНАЧИ СЕНЗОРНИ ИГРИ?

Това реално са всички игри, които ангажират сетивата. Не си представяйте единствено цапащи занимания. Всяка игра, която ангажира сетивата, придружена с думи, които описват усещането, обогатява сетивността на детето и речта му едновременно.

Проучванията сочат, че мултисензорният подход води до най-добри резултати в развитието на лексиката при малките деца, които проговарят по-късно. В изследване на доктор Сюзан Ледерер от 2001 г. с 10 деца[6] между 1 г. 11м. и 2 г. 5 м. със забавяне в проговарянето, речниковият запас на децата средно нараства над 10 пъти само след 6 сесии на групови игри с родителите им. Игрите са подбрани така, че въвличат всички сетива за децата.

Примери за такива игри са:

Вестибуларни игри: "самолет" като да подхвърляте нежно детето във въздуха, "мием лъжички, мием панички, а пък мръсната вода, ще изхвърлим еееей така" и да завъртите детето, да гушнете детето и да подскачат, висене надолу с главата.

Тактилни игри: с пластилин или разсипване на зърна боб от един съд в друг. Да докосвате студено и топло до кожата (не горещо!) на детето, примерно кубче лед и чаша топъл чай. Докато се храни детето да назовавате текстурите, които усеща в устата си, да описвате усещането на вятъра или водата върху кожата на детето. Да драска с молив върху лист, да рисува с боички за пръсти (с ръце и крака).

Игри за наблюдение или слушане: игри с (добре заторени) бутилки пълни с вода, хранителна боя и малко олио или пълни със зърна ориз, леща или боб. Да шепнете и да говорите или пеете с по-висок глас. Да разглеждате картините и цветовете вкъщи или навън.

Аромати: Да помиришете цветя/подправки или просто продуктите в хладилника или плодовете у вас.

Вътрешни усещания: да обсъждате кога детето е гладно и кога е жадно, кога е сито, кога има нужда да ползва гърнето.

6 „A multi-sensory approach led to vocabulary development in late-talking toddlers (23-29 months)“, Susan Lederer, Adelphi University, January 2001

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КОГА ДА ПРИЛАГАМЕ МЕТОДИТЕ?

Гимнастиката за пръсти може да използвате като част от рутината Ви за песни и стихчета.

Мултисензорен подход може да включите във всяка игра, ангажираща сетивата на детето. Описвайте неговите усещания, за да обогатите речника му.

КОЛКО ЧЕСТО?

Всеки път, **когато се сетите**. Игрите с пръсти могат да са част от ежедневните Ви занимания, докато чакате някъде, когато сте на път.

Мултисензорният подход **може да прилагате навсякъде**. Например: ако позволявате на детето да играе с храната, може да усети какво е банан не само като вкус, а и като текстура с кожата си, звук (от смачкването на банана в пюре в ръката и от чуването на думата многократно от Вас), като аромат. Когато започнете да виждате ситуацията като мултисензорно преживяване, сами ще Ви хрумнат много идеи.

КАК РАЗВИВАТ ГОВОРА?

Укрепването на функциите на двете ръце е свързано с **формирането на речеви зони** в двете полукълба на главния мозък. Упражненията с ръце и пръсти подсилват фината моторика и съответно стимулират речта.

Мултисензорният подход дава възможност на детето да **разбере една ‘дума’ с повече от едно сетиво**. Това позволява да усетят и осъзнаят значението на думата много по-добре, да я запомнят трайно и когато са готови, да я използват в контекст.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 Изберете **мултисензорно преживяване**. Например, докато детето се храни с банан.

02 Изберете момент на **споделено внимание**, когато детето ви търси като партньор в играта.

03 Дайте **думи на играта** като опишете различните сетивни усещания.

04 Използвайте **думи и фрази** според стъпалото от стълбата на развитие на говора, на което се намира Вашето дете. Например ако развивате още пасивния речник на малкото дете казвайте по една дума или кратка фраза „Меко. Бананът е мек“.

05 Използвайте **думата няколко пъти**, докато детето се забавлява да изследва усещането. Повтаряйте играта в следващите 5-7 дена или докато стане част от ежедневието.

✳ ЗАПИСКИ ✳

Идеи за игри с ръце и цяло тяло, които обичам да играя с детето:

Откъде мога да науча нови игри?

Кои моменти от ежедневието мога да използвам за мултисензорни занимания?

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ДА ЧЕТЕМ

МОДУЛ 4

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА ЧЕТЕНЕТО С ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ?

Интерактивното четене ангажира детето. Като предлагаме да си вземе ябълка от картинката или да изчисти изцапаното прасе, детето взаимодейства с книгата по още по-пълноценен начин и съпреживява прочетеното.

КОЙ КАКВО ПРАВИ?

Родителят чете по интерактивен начин, детето се включва според стъпалото на стълбата на говора, където се намира – с жест, дума, действие.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КОГА?

Създайте си рутина: четете по едно и също време, избирайте заедно книгите, намерете си удобно кътче за четене. Ако има как, докато четете, нека детето гледа лицето Ви, а Вие - неговото. Така ще следите кое наистина го заинтригува и най-вече, то ще може да следи движенията на устните и лицето Ви. Много родители имат рутина: при лягане или ставане от сън (за разсънване), на гърнето, след хранене и т.н. Може да си взимате книги и на разходка или ако Ви предстои да чакате някъде (лекарски кабинет). Колкото по-рано се установи тази рутина, толкова по-успешен и устойчив ще е навикът на детето да чете.

Може да играете и различни игри с децата: например да покажете картинка на животно на детето, да кажете ясно думата и звукът, който животното издава, като всеки път почуквате с пръст по картинката 2-3 пъти. Така фокусирате вниманието на детето и създавате асоциация между картинката, името на животното и звукът, който издава.

КОЛКО ЧЕСТО?

Винаги, когато детето проявява интерес и Вие имате желание. Освен да четете книги, по интерактивен начин може да разглеждате албуми със снимки, картички, картини и да описвате какво виждате.

Вреди ли на детето, ако то настоява да четем много пъти една и съща книга?

Не. Според психолозите, детето преживява много хубав момент на споделено внимание с родителя, изпитва положителни емоции и затова иска отново да усети този момент като препрочитаме същата история. А според логопедите, повтаряйки познатите думи от книжката, затвърждаваме невронните връзки в мозъка, създадени от чуването на познатите думи и така подсилваме речника, усета му за езика (от запомнената подредба и ритъм на изреченията) и не на последно място, всеки път детето разбира още нещо за историята и героите.

Идея: за да не Ви е еднообразно да четете една книжка за стотен път 😊 всеки път се опитвайте да намирате нещо ново в книжката – нова картинка, на която досега не сте се спирали, физиономията на героя, споменете някоя емоция, която свързвате със случката от страницата или с нещо, което се е случило с Вас и детето наскоро и т.н. Предизвикваме Ви да се забавлявате, докато четете 😊

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК РАЗВИВА ГОВОРА?

Над 86% от думите, използвани от всяко дете до тригодишна възраст са взаимствани единствено от речниците на техните родители[7] – не от яслата или детската градина, а от родителите. Четенето обогатява този речник многократно. А взаимодействието на детето с книгата дава възможност на детето да "усети" думите освен със слуха и с другите сетива.

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 Изберете **книга**, любима на детето или още по-добре, изчакайте то да ви я покаже или донесе.

02 Обмислете на какво бихте искали да **наблегнете** днес – дума или фраза, която детето не разбира все още или ако разбира, не използва в активния си речник. Например „Кравата казва мууууу“.

03 Помислете как може да поканите детето да **взаимодейства** с книгата като използвате именно тази дума/фраза. Например – „Кравата казва мууу. Аз галя кравата. Мууууу.“

04 Ако изчакате, много вероятно е детето да ви **имитира** с действие и/или звук/дума, дори и без да го каните да се включи. Използвайте думата няколко пъти, докато четете.

7 A 'million word gap' for children who aren't read to at home. That's how many fewer words some may hear by kindergarten (2019), Jessica Logan, lead author of the study and assistant professor of educational studies at The Ohio State University

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ЗАПИСКИ

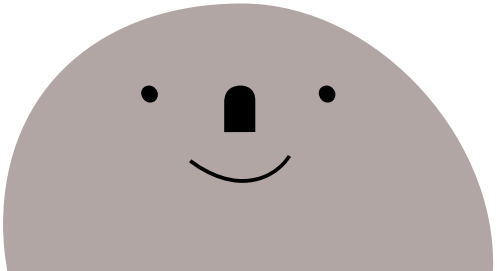
Идеи за наблюдение и анализ:

Коя е любимата книга на детето в момента?

Какви книги можете да въведете в момента, според интересите на детето?

Как можете да направите четенето й интерактивно?

На кое взаимодействие с Вас и книгата детето се наслаждава най-много?

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КОЛКО ВАЖНИ СА ЖЕСТОВЕТЕ И МИМИКИТЕ

МОДУЛ 5

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА?

Жестовете и мимиките са огромна част от комуникацията. Когато *думата е придружена винаги от един и същи жест*, детето запомня *по-лесно и по-трайно*. Осъзнато и неосъзнато учим детето на жестове от малко, педиатрите и психолозите се интересуват от появата на жестовете, използваме появата им като индикатор за детско развитие.

В своето проучването за ранно детско развитие, проф. Сюзън Голдин-Медоу[8] от Университета в Чикаго стига до няколко извода за езика и когнитивното развитие. Един от тях е **родителите да окуражават децата да използват жестове** на много ранна възраст - това може да увеличи речниковия им запас, докато започнат училище. Освен жестовете, мимиките на лицето също са важен индикатор за развитието на детската реч – физиономиите, които детето прави задвижват и тренират най-малките мускули и подобряват фината моторика и зрелостта на речевия апарат. Тренирането на мускулите на лицето и устата и дъвкателната способност на бебето са показател за готовността му да проговори.

8 Child Dev Perspect. 2009 Aug 1; 3(2): 106–111., How gesture promotes learning throughout childhood, Susan Goldin-Meadow, Beardsley Ruml Distinguished Service Professor in the Departments of Psychology, Comparative Human Development, the college, and the Committee on Education at the University of Chicago

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК ЖЕСТОВЕТЕ И МИМИКИТЕ СЕ УЧАТ ОТ БЕБЕТО?

Чрез жестове и мимики, още от новородено, учим бебето да общува.

Единият начин е когато го имитираме:

Децата са привлечени още от новородени към човешкото лице и ни наблюдават в захлас, след време започват да имитират нашите гримаси и това се превръща в забавна игра напред-назад. Родителите от векове използват смешните физиономии, за да развеселят детето, да го подканят да общува или просто да го разсмеят и разсеят.

Другият начин е още по-естествен:

Просто да отговаряме на мимиките и жестовете на бебето. Освен, че откликваме на нуждите му, го учим как да общува и му изграждаме увереност, че е разбрано и че опитите му да ни каже нещо дават резултат. С това реално стимулираме желанието на детето да общува. **А щом детето има желание да общува – това е най-добрият и може би единственият начин да повишим мотивацията му да проговори.**

КОГА СЕ ПОЯВЯВАТ ПЪРВИТЕ ЖЕСТОВЕ?

Това е много относително. В литературата се срещат различни определения и голяма разлика във възрастта. Реално първата мимика е усмивката и целенасоченият поглед още като новородено. За първи съзнателни жестове може да говорим към 6-9 месец, когато детето се учи да подава обект, например да даде играчка на родителя. Около 9-10 месец може да започне да клати глава за "не", около тази възраст децата вече съзнателно показват желанието си да бъдат гушнати като протягат ръце и т.н.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ТАБЛИЦА "ПОНЕ 16 ЖЕСТА ДО 16-ТИ МЕСЕЦ“

ВЪЗРАСТ	ЖЕСТ
9 месеца	Подава предмет. Клати глава.
10 месеца	Посяга. Вдига ръце за прегръдка.
11 месеца	Показва предмет. Маха за чао/здравей (първи опити).
12 месеца	Посочва с цяла ръка (и разперени пръсти). Потупва с цяла ръка (със събрани пръсти), за да привлече вниманието към обект.
13 месеца	Пляска (на себе си или на друг) за браво. Дава целувка (с ръка).
14 месеца	Посочва с показалец. Жест за тишина (показалец пред устните за ‚шшшът‘).
15 месеца	Поява на символните жестове: Кимва с глава за "да“, мръщи се или размахва ръка пред лицето, за да покаже, че нещо му е неприятно (например, че мирише лошо), вдига ръка с открита длан за знак "изчакай". *Тези жестове детето повтаря, ако е наблюдавало възрастните да ги използват!*
16 месеца	Жест с разперени ръце за "няма“ или "не зная". Дава пет (удря длан в дланта на възрастния).

Изследванията на малки деца сочат, че развитието на жестовете между 9ти месец и 1 г. и 4 месеца е показателно за езиковите им умения 2 години по-късно. То дори може да се окаже предпоставка за бъдещето им по-добро представяне в училище. Макар появата на точно тези конкретни жестове да варира леко, важно е децата да използват поне по 2 нови жеста на месец във възрастта между 9 и 16 месеца.

Източник: Разработено по проекта FIRST WORDS®; 2014 Florida University: www.firstwordsproject.com

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Ключов жест е детето да **сочи с пръст към 12 месечна възраст**. Това е важен момент, защото е признак на споделено внимание.

Има два вида сочене:
1) при желание за обект (например, детето сочи към бисквитата, която иска да му дадете),
2) при желание да сподели опит с друг човек (например, детето сочи кучето в парка, за да Ви го покаже).

И двата типа посочване представляват намерение за общуване, което изисква размяна на информация между двама души.

Може да използвате момента, когато детето посочва с пръст, за да стимулирате речта с **две много лесни техники:**

01 **Пояснявaне.**
Ако детето сочи към чашата с вода, понеже е жадно, то явно съобщава за своя нужда. **Дайте думи** на това, което се опитва да ви съобщи: "Вода. Искаш вода“ и му подайте чашата. С детето, което сочи към чашата и казва „да“, вместо вода, може да поясните: „Искаш вода, защото си жаден“. За детото, което казва "Дай да“ може да поясните с: "Жаден съм, моля, дай вода, мамо“ ит.н. По този начин може да помогнете детето да се придвижи по стълбата на говора (от жест към дума, от дума към фраза и тн). Когато пояснявате, е важно да говорите И от името на детето (така се учи да говори за себе си в първо лице и да не чува за нуждите си само във второ и трето лице).

02 **Допълване и разширяване.**
Това важи за по-големи деца, които вече използват думи, заедно с жестове. Ако детето сочи/използва жест за "още", **назовете и допълнете**: „Още *диня*? *Динята* ти хареса, искаш още *диня*. А ето и *салфетка*. Заповядай. Може да се избършеш“. С тона и интонацията може да подчертаете новите думи, на които детето да обърне внимание. Колкото по-изразителна мимика и интонация използвате, толкова по-интересно и ангажиращо ще е за детето и то ще е по-мотивирано да повтори думата или фразата.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Някои родители се питат как да научат детето да сочи.
Както при всички други умения - като *бъдете модел за подражание*. Забравете, че са ни учили, че е невъзпитано да се сочи (поне за няколко месеца 😊). Колкото можете по-често *посочвайте картинки* в книги, конкретни части на играчките (например колелото на колата или носа на мечката) или пукайте с показалец сапунени мехури. Може да играете интересна *игра във ваната* като направите много балончета от сапун и покажете на детото как да пукне мехурче с показалец. Може да пробвате и с някои *музикални книжки*, в които трябва с пръстче детето да натисне бутон, за да зазвучи музиката. Само внимавайте лесно да се активира бутонът, защото някои изискват по-силно и по-прецизно натискане и може да затруднят детето. Соченето с пръст е задължителна стъпка от нормалното развитие и съвсем скоро ще се радвате заедно на този нов етап от уменията му за общуване.

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 Изберете жест, който **детето Ви прави целенасочено**, за да общува– например протяга ръце, за да го вдигнете.

02 Обмислете каква **дума искате да дадете на жеста**: „Гуууш“, „Гоооо-реееe!“, „Маааа-маааа“ или дори само звук „Оооо!“. Нека е лесно за произнасяне от детето.

03 Всеки път, когато детето прави жеста, **използвайте думата**. В началото избягвайте да я сменяте, нека винаги е една и съща, примерно „Горе!“

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

04 Ако **изчакате около 5-10 секунди** преди да вдигнете детето след като кажете думата, много вероятно е то да Ви имитира в опит да каже „Горе!“.

05 Използвайте **думата заедно с жеста всеки път**, когато вдигате детето, дори и то да не е показало или казало нищо. Опитайте така поне 1 седмица по няколко пъти на ден.

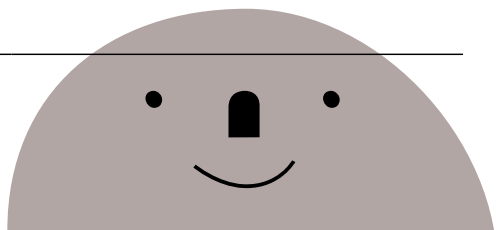
ЗАПИСКИ

Речник на жестовете (запишете колко жеста използва детето):

Как може да научите и останалите хора, които се грижат за детето на този речник (жест + дума)?

Коя дума/нужда стои зад всеки жест?

Как може да се подсещате да използвате този жест + съответната дума в ежедневието?

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ИМИТАЦИЯ И ИЗЧАКВАНЕ

МОДУЛ 6

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА:

Чрез техниките на имитация и изчакване, можете да стимулирате детето да поиска да общува и вокализира. От новородено бебето може да повтори гримаса, а с порастването, когато започне на гука или повтаря срички и родителят го имитира, то подражава и се учи да общува.

ОГЛЕДАЛНИТЕ НЕВРОНИ И ИМИТАЦИЯТА

Учени от Университета в Парма[9] твърдят, че са открили причината да **учим чрез наблюдение и имитация**, и това са т.нар. огледални неврони. При експеримент с маймуни макак през 90те години, откриват, че един и същи център в мозъка се активира независимо дали маймуните сами си вземат фъстък и го изяждат или наблюдават човек, който извършва това.

В **книгата** "Как да развием потенциала на детския мозък"[10], д-р Даниъл Сийгъл и д-р Тина Пейн Брайсън стъпват на това проучване и обясняват как огледалните неврони са като гъби, които попиват действията на другите около нас.

Имитацията на поведението се активира от тези огледални неврони. Прост пример как работят огледалните неврони при хората е да посегнете към Вашата чаша, ако ме видите да отпия вода от моята или да се прозеете, ако се прозея. Но има и нещо, което учените наричат вътрешна симулация. Може би наистина сте почувствали жажда, когато сте ме видели да отпивам вода? Д-р Сийгъл и д-р Брайсън вярват, че огледалните неврони са вратата към емпатията, не само към ученето чрез имитация. Това може би най-пълно обяснява защо е толкова важно за децата да наблюдават и копират нашите действия.

9 The mirror-neuron system (2004), Giacomo Rizzolatti, Dipartimento di Neuroscienze, Sezione di Fisiologia, Universita di Parma, Italy, Laila Craighero

10 Как да развием потенциала на детския мозък, Д-р Даниъл Сийгъл, д-р Тина Пейн Брайсън, ИК Хермес (2015)

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК ДА ИЗПОЛЗВАМЕ ОГЛЕДАЛНИТЕ НЕВРОНИ, ЗА ДА СТИМУЛИРАМЕ ОБЩУВАНЕТО?

Ако погледнем огледално 😊, има още един начин да провокирате детето да иска да играе и общува с Вас - Вие да го имитирате. Имитирайте действията му, играта му, неговите физиономии и най-вече – неговите вокализации. Например, ако повтаря "бабабабаба", повтаряйте и Вие. В допълнение, може да кажете „ба-ба“. И да посочите баба му (примерно на снимка) като повторите – "Да, това е баба". Или да кажете "бау" и да покажете кучето. Или "Бууу" и да посочите пералнята. Повтарящи се игри като криеница или ‚ку-ку‘ също много се харесват на децата, и ги провокират да имитират – да се скрият зад шал, да кажат "куку".

А как работи изчакването?

Може би най-лесният начин да се провокира едно дете да общува е чрез магията на паузата. Може да я прилагате в **няколко ситуации:**

01 Обикновено родителите *лесно предугаждат какво иска детето и веднага му го дават*. Вместо това опитайте да **изчакате 10тина секунди** и да си наложите детето да поиска да общува с Вас, за да Ви покаже или каже какво иска, вместо да го дадете наготово

02 Вместо да искате от детето да каже някоя дума с *"Кажи, маме“,* може да го провокирате да говори като използва **реципрочните игри**. Докато играете примерно на "ку-ку" няколко пъти подред и дойде моментът детето да се скрие, направете пауза. С малка доза актьорско майсторство, както говорихме в Модула за жестовете и мимиките, може да впрегнете магията на паузата. С преувеличено изражение на лицето, с разперени встрани ръце изчакайте 10 секунди. Най-вероятно детето ще се сети, че е негов ред и ще повтори играта. Подобни игри с повторение са "Иди си-ела си" (детето е седнало в скута на родителя и се държат за ръце, лице в лице, родителят отпуска детето назад и казва "Иди си", после го издърпва обратно нагоре с "Ела си"). Изчакайте детето да инициира движението и да се опита да каже съответната дума. Можете да превърнете много стихчета и песнички в подобни реципрочни игри, които чрез имитация и изчакване стимулират говора.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

03

Друг начин да използвате паузата е **саботажът**: Придържайте се към мотото: *саботаж на средата, рутината и играта*. Например:

- За средата: сложете стола за хранене легнал на земята и изчакайте реакцията на детето – то ще забележи и ще иска да Ви покаже, че нещо не е наред.
- За рутината: дайте на детето купата със супа, но без лъжица и изчакайте реакция.
- За играта: подайте му играчката в затворена с капак кутия, която детето не може да отвори само. Изчакайте да поиска помощ.

04

Както и споменахме в Модул "Да четем", може да използвате **паузата и с любимата книжка** на детето, която често четете – да направите пауза и да почукате с пръст върху картинката. Или да кажете „Чудя се какво ли е изяла гладната гъсеница във вторник? Две....“ – по-голямото дете ще се сети и ще каже думата, която винаги досега сте повтаряли Вие като част от разказа. Изчакайте до 10 секунди и ако детето не каже нищо, кажете думата или отговорете на въпроса Вие.

05

За по-големите деца, които вече имат богат речник, може да използвате **първите няколко звука или сричка на думата**, за да ги подсетите и след това да направите пауза. Например: "Това е тоооооп... (и детето да добави "ка"). Такова "подсказване" помага и за изчистване на изказа на тези деца, които знаят много думички, но не ги произнасят разбираемо или пропускат първата или последната сричка.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Разбира се ако дете се разстрои и се ядоса, че не успява да Ви покаже или каже какво иска, тези техники не са подходящи. Дайте му това, от което мислите, че има нужда и опитайте отново на следващия ден. За развитието на детето е важно също така то да знае, че може да разчита на Вас. Използвайте магията на паузата, когато детето е спокойно. **Ако често прибягвате до този метод и го правите с лекота и положителна нагласа, детето ще го възприеме като забавна игра и ще се включва с удоволствие.**

ЕТАПИТЕ НА ИЗЧИСТВАНЕ НА ИЗКАЗА НА ДЕТЕТО:

ВЪЗРАСТ	% РАЗБИРАЕМА ЗА НЕПОЗНАТИ РЕЧ
1 година	25%
2 години	50%
3 години	75%
4 години	100%

Източник: Coplan & Gleason (1988); Dr Peter Flipsen Jr (2006) по формулата: ВЪЗРАСТ В ГОДИНИ / 4 x 100 =% разбираема за непознати реч

КАК ИМИТАЦИЯТА И ИЗЧАКВАНЕТО СТИМУЛИРАТ ГОВОРА?

Имитацията е в основата на ученето, тя е и знак за развитието на детето, за социалните му умения, интересът му да общува, да играе. А изчакването дава възможност да детето да се включи, да упражни речника си и след подсказване да затвърди употребата на новонаучена дума.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 Изберете една от двете **техники**, които ще приложите днес (а защо не и двете?). За примера ще използвам изчакването.

02 Обмислете коя **дума** искате да подадете на детето.

03 Изберете **ситуация**, примерно част от рутината ви, където често използвате думата.

04 Всеки път, когато предстои да кажете думата (например "Миeм ___ (ръцете)", направете **пауза** на нейно място.

05 Ако **изчакате** около 5-10 секунди преди да продължите, много вероятно е детето да реагира според навика и стъпалото на говора, например да опита да каже „ръцете“ или да си подаде ръцете за миене.

06 Използвайте паузата **всеки път**, когато миете ръцете и след изчакването, независимо от реакцията на детето, казвайте съответната дума (ръцете). Опитайте така поне 1 седмица по няколко пъти на ден.

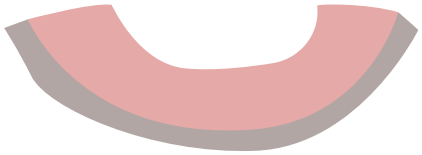
https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

А КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТ РЕЦИПРОЧНИТЕ ИГРИ?

Идеи за по-лесно приложение на имитация и пауза в играта с детето – реципрочни игри или игра “Подай и върни”:
Разгледайте идеите ни за реципрочни игри, споделени в **нашата онлайн общност** ("Иди си-ела си", "Аз съм Марти/леля робот“, "Бийп и апчихуу") или измислете своя игра като следвате логиката, описана по-долу. Още за реципрочните игри/техниката "Подай и върни" може да видите и в следващия модул Диалог.

Условия на играта:

1. Възрастният започва с просто движение и едносрична дума (например, докосвам носа си и казвам “биийп”). Възрастният прави пауза с преувеличен език на тялото и лицето, за да покаже, че очаква детето да се включи.
2. Детето подава знак (с поглед, очаквателна усмивка, жест, звук или дума).
3. Възрастният отвръща със смешен завършек (например, преувеличена кихавица, леко гъделичкане/масаж и т.н).
4. Детето обикновено дава знак, че иска играта да се повтори (например, казва “пак” или взима/сочи към гъделичкащата ръка).

Бележка:
Горното сработва след няколко повторения, изцяло направени и водени от родителя. Така детето развива очакване и увереност какво следва да се случи. Ако намира играта за забавна и има увереност след тези някопко повторения, детето се включва само. Тези игри винаги сработват, дори и с непознати деца. Може да се ползват, за да предразположат детето, да укрепят свързването между възрастен и дете и най-вече да стимулират общуването и говора.

А защо е важна думата “бийп” (примерно):
- защото е уникална комбинация от звуци, която е забавна и лесна за произнасяне
- защото развива речника на детето с още една “тухла”, с която скоро ще строи изречения
- защото може да се използва в още подобни игри като “копче” за активиране на общуване и с нейна помощ да въдеждаме по забавен начин и други думи (ако копчето “бийп” активира отваряне на уста и дума “ям”, например)

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ЗАПИСКИ

Кои са Вашите любими реципрочни игри? Разкажете някоя и на останалите хора, които гледат детето.

Кога прибягвате до тези игри?

С какво Ви помагат?

Кои подобни игри можете да предложите на някой възрастен, който по-рядко гледа детето за още по-забавно и лесно свързване между двамата?

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ДИАЛОГ

МОДУЛ 7

КАК ИЗГЛЕЖДА ДИАЛОГЪТ С ЕДНО ПРОГОВАРЯЩО ДЕТЕ?

Забавно.😊
Техниките на диалога подпомагат общуването и карат детето да се чувства разбрано и да има желание да говори.

18 ТЕХНИКИ НА ДИАЛОГА:

01 **Подай и върни:** Според Центъра за детско развитие към Харвард, "Подай и върни" ("Serve and Return") е много важна техника за стимулиране развитието на детето (може да видите видео на сайта им, включително и със субтитри на български език. По време на тази игра на редуване се формират нови и се затвърждават вече направените невронни връзки в мозъка на детето. Всъщност, друга дума за техниката "Подай и върни" е ... диалог.

02 **Превод:** Изкушавали ли сте се да повтаряте някоя грешно произнесена от детето дума или да говорите по бебешки, за да Ви разбере по-добре (а и понякога, просто защото Ви е мило)? Според нашите експерти, няма нужда да подсилваме грешната употреба и не бива да използваме бебешкия начин на изразяване. За детето е важно колкото може по-често да чува правилната дума. Една от важните техники на диалога е преводът. Опитайте да превеждате от бебешки: ако детето казва "ам-ам", избягвайте: "Ей сега ще дам ам-ам" или "Марти иска ам-ам?". Подавайки храната, използвайте съответната правилна дума.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

03 **Въпрос: Коментар в 1:3**: Избягвайте да заливате детето с въпроси и опитайте да намалите повелително наклонение. Често ние, родителите, в желанието да провокираме малките да общуват, ги затрупваме с въпроси и раздаваме "заповеди": "Марти, кажи "топка"!, "Марти, какво е това?" Правилото, което експерите предлагат е за всеки въпрос да следват поне 2-3 коментара. И да заместим "кажи" с магията на пазузата и подсиления език на тялото. Или с въпрос, например, вместо "Вземи топката!" - "Искаш ли да вземеш топката?"

04 **Тишина:** Горе-долу на всеки 45 мин активно говорене може да дадете на детето към 15тина мин тишина, за да се справи мозъка с цялата получена информация. Разбира се, това не е твърда формула, която Ви задължава, е предложение за почивка :). В бонус материала с Мария Момирова може да взаимствате някои идеи как да се насладите заедно с детето на музика, без да говорите.

05 **Саботаж:** Мотото за саботаж, за което говорихме в Модула "Имитация и изчакване" – създайте ситуация детето да започне разговор, за да се справи със затруднение.

06 **Рутината в думи:** Обличайте рутината в думи като използвате магията на паузата: "Сега ще ти помогна да си обуеш.... да, чорапи!"

07 **Задържане:** Да изчакате и задържите нещо, което детето иска, да не го давате веднага, а едва след като то комуникира според стъпалото на говора.

08 **Избор:** Да му предоставяте колкото се може по-често избор между две неща (ако детето е малко, може само да погледне към желания обект или да го посочи). Например: "Марти, банан ли искаш или боровинки?". Давайте на детето да избира между две неща от съвсем малко ("Синия или червения панталон?"). За да реши, се налага детето да покаже или каже съответната дума. За улеснение на по-малките деца, въведете избора с "или" като показвате с ръка между два предмета (ако е възможно) или като използвате двете си ръце (всяка ръка свита в юмрук представлява една опция, ако няма как да покажете конкретния избор).

09 **Изкушение:** Да създавате изкушения, например: играчка в кутия с капак, който не може само да отвори, играчка, която се навива и други.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

10 **Озвучаване:** Да озвучавате какво се случва от Ваше име и от 1во, 2ро и 3то лице от името на детето, за да чува да се говори в 1во лице, единствено число ("Мамо, ела!", когато прави жест да отидете при него). Ето как:

- Да си говорите сами, предимно, когато няма други хора наоколо ☺ ("Сега ти мия ръцете").
- Да говорите във 2ро лице, паралелно с неговите действия (вместо "Мартин си мие лицето“, все по-често използвайте "Ти си миеш лицето". Да ползвате 3то лице, не е грешно, но експертите съветват да се ползва по-често 2ро лице).
- Да последвате и коментирате, това, което е хванало вниманието на детето - например то гледа нагоре към небето, защото минава самолет. Казвате: „О, самолет. Самолетът лети в небето.“

11 **Диалог/разговор с кукла:** диалог с кукла за ръце или играчка. Може да говорите от името на куклата на детето и дори да си отговаряте сами :)

12 **Спортен коментатор:** Бъдете такъв като коментирате на глас нещата около Вас и действията на детето. Така слагате дума-етикет на всяко нещо, което заобикаля детето, дори преди то да проговори, и градите неговия пасивен речник. Например, при обличане, назовавайте нещата, които сте подготвили: памперс, блуза, панталон, чорапи и частите на тялото, на които ги обличате. Когато слагате чорапа на крачето и озвучавате действията, малкият слушател на коментарите Ви ще запомни по-лесно думите. Скоро детето ще се включва само като го помолите да подаде крак, за да му помогнете да си обуе чорапа – ще подава краче и може би дори ще опита да каже думата "крак". Друг начин да озвучавате е да казвате на глас какво Ви се струва, че мисли детето или да му помагате да разбере как се чувства или от какво се нуждае. Например: "Ти ме водиш към кухнята, може би си жаден или гладен?".

13 **Полагайте усилия:** Така малкото дете научава, че родителите няма да се откажат да разберат опитите му да общува. Избягвайте да повтаряте на проговарящото дете, че не го разбирате, може да замените като кажете, че навън е шумно, че не го чувате или просто да го помолите да повтори. Ако не може да дешифрирате думите на детето, опитайте да познаете какво казва. Така ще избегнете фрустрацията на проговарящото дете, ще му изградите самочувствие и ще го поощрите да желае да общува.

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

14 **Поощрявайте:** Колкото по-конкретни сте защо хвалите детето, толкова повече го стимулирате то да продължава да прави точно това, за което го хвалите. Вместо общото ,"Браво на теб“, например може да кажете: "Браво, че каза (думата)", "Браво, ти каза две думи (или цяло изречение)", "Браво, ти повтори..."

15 **Изслушвайте:** Още нещо, важно за връзката с проговарящото дете е да го изслушвате, когато говори на Вас или си бърбори само. Вслушвайте се в редицата думи, които изговаря детето. В началото може би ще Ви е трудно да различавате думички сред всички звуци, които проговарящите деца казват. С трупането на опит, ще започнете да улавяте много от тях. Може да използвате вслушването, за да настроите ухото си и да превеждате от "бебешки" като употребите правилната дума/фраза/изречение. Например, ако детето повтаря "Дай да, дай да!", да кажете "Искаш вода. Моля, дай ми вода, мамо“. Не е нужно да се стараете да използвате елементарен изказ през цялото време. Но докато сте в диалог, опитайте да използвате прости изречения с по-лесни и кратки думи.

16 **Не поправяйте и избягвайте негативни коментари:** Ако детето каже думата погрешно, не му казвайте: "Не, казва се...", а просто повторете правилно думата. Също така опитайте да се въздържите от забележки, докато играете заедно/водите диалог: "Не слагай играчката там, спри се малко на едно място, не цапай" и т.н. Детето не чува ,"не"-то и всъщност рискувате да подсилите нежеланото поведение. Вместо „Не слагай пластилина в устата“, опитайте “Пластилинът е за игра с ръце. Точно така – може да го мачкаш с пръсти“.

В името на диалога, оставете детето да се изявява, стига да не застрашава безопасността.

Белята можете да изчистите заедно след това и това да се превърне в част от играта и общуването като обясните (като спортен коментатор) фактите: "Ти разля водата за боичките и сега я събираме, за да не е мокър подът. Ако подът е мокър може да се подхлъзнем и нараним. Затова чистим и подсушаваме".

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

17 **НИЗ:** Може да приложените и НИЗ техниката, а именно Watch, Wait and Wonder – Наблюдавам, изчаквам, зачудвам се. Тази техника е разработена от Нанси Коен[11], доктор по Психология към Университета в Торонто, Канада през 2006. *Какво представлява?*
Родителят наблюдава играта на детето и когато то изпитва затруднение или срещне проблем, родителят не избързва да се намеси, а изчаква детето да потърси решение. Ако е нужно, може да изкаже предположение: „Хмм, чудя се защо тази звезда не влиза в кръглата дупка... Дали можеш да пробваш друга дупка?“. Родителят стимулира уменията да детето да се справи само, да покаже с жест, поглед, звук или дума, че се нуждае от помощ, създава предпоставка за обогатяване на речника на детето и му дава възможност да започне то самото разговор.

18 **Разннобразни форми на речта:** И не на последно място: използвайки различните техники на диалога, обогатявайте речника на детето с разнообразни форми на речта. До втората година около 60% от речника на детето се състои от съществителни имена, защото "учим" детето като наблягаме предимно на тях. Но да не забравяме и останалите части на речта, за да може то пълноценно да се изразява и да е готово да формира фрази и изречения към 2рата година. Може да използвате предложения на следващата страница функционален речник или да си съставите собствен списък с разнообразни думи, с които да улесните детето в общуването. Това могат да са първите думи, много по-важни от думи за цветове, форми, числа или букви, които ще имате време по-късно да упражнявате.

КАК РАЗВИВА ГОВОРА?

Техниките за диалог са **стратегии, които подпомагат възрастния и детето в общуването**. С тези разнообразни идеи може да превърнете ежедневни ситуации във възможности да покажете на детето, че го разбирате и да стимулирате желанието му да говори.

11 WATCH, WAIT, AND WONDER: An Infant-led Approach to Infant-parent Psychotherapy, 2006, Nancy J Cohen, University of Toronto, Mirek Lojkasek, Independent Researcher

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ФУНКЦИОНАЛЕН РЕЧНИК

СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА:	мама, тате, баба, кака, бате, бебе, мляко, сок, банан, бисквита, кола, топка, куче, котка, нос, око, обувка, шапка, книга, вода
ОСНОВНИ ДУМИ ЗА ОБЩУВАНЕ:	да, не, чао, здравей, целувка, благодаря (мерси), пак, още, няма, браво, хайде, там, тук
ОПИСАНИЕ:	горещо/топло, мокро, мръсно, голямо, малко, горе, долу, вътре, вън, бързо, бавно, гладен, жаден
ГЛАГОЛИ:	ела, играя, чети, спя, пия, дай, ям, отвори, мия, тичам, гушни, спри, пада

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 Изберете една от техниките, които представихме. За примера ще използвам **техниката на превода**.

02 Обмислете каква **дума** искате да подадете на детето, може би някоя, която детето вече казва, но все още не е изчистен изказа или е по бебешки. Например: "Бау-бау" за куче.

03 Изберете **ситуация**, примерно част от рутината Ви или като разглеждате книжка/картинки, където често изпозлвате думата.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

04 Всеки път, когато детето **направи опит** да каже думата, Вие го поощрете: „Да, куче. Кучето казва бау-бау“.

05 Използвайте превода **всеки път**, когато детето казва думата. Опитайте така поне 1 седмица по няколко пъти на ден.

ЗАПИСКИ

Как да използвате техниките на диалога:

Разкажете за техниките на останалите членове на семейството, които се грижат за детето.

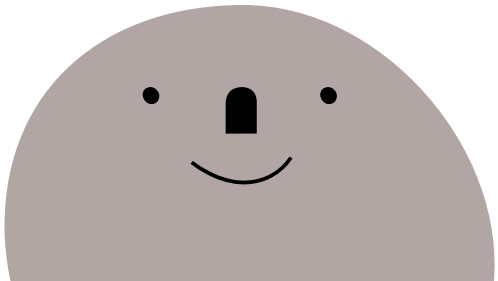
Коя техника Ви се струва неприложима (твърде рано или късно Ви се струва да я въведете, не Ви идва естествено и т.н).

А на близките Ви?

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

Кога може да въведете техниките, които избрахте да опитате?

Към кои техники бихте се върнали по-късно с порастването на детето?
Отбележете ги тук:

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

У, О, А!

МОДУЛ 8

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТ?

Възклицанията са звуци и срички, наситени с емоция или част от реципрочна игра. Звуците на животните, машините и въобще света колко нас са забавни, лесни и интересни за повторение.

КОЙ КАКВО ПРАВИ?

Използваме възклицания в момент на силна емоция. Детето се впечатлява и иска да повтори. Звуците на света около нас забавляват детето и са лесни за имитация.

КОГА?

Когато спонтанно използваме възклицание. Когато четем книжки или видим животно навън. Като част от песните и римушките.

КОЛКО ЧЕСТО?

Колкото често Вие и детето желаете. В курса даваме примера с "Песента на инхалатора“ - песен със звуци на животните, която може да удължавате безкрайно като добавяте нови животни. Разбира се, стига да е интересно на детето. Може да въведете някоя песен или стихче със звуци към рутината, особено, когато искате да задържите вниманието на детето. Например, при смяна на памперс, преобличане, миене и т.н.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК РАЗВИВАТ ГОВОРА?

Възклицанията и звуците на животните, които са лесни за произнасяне, лесно могат с времето да се превърнат в срички, които изграждат правилно произнесени думи.

А не объркваме ли детето, ако го учим на звука ‚муу', вместо на думата ‚крава'?

Следвайки принципа, че родителят не говори на бебешки, не, не ги объркваме. Достатъчно е, че през повечето време възрастният използва правилната дума (крава). За всяко "Мууу" от детето, родителят може да каже: "Да, кравата казва Мууу". Има една забавна теория как е възникнала тази игра между родители и деца с имитация на звуците на животни - по случайност 😊 Първата детска книга с картинки, достигнала до нас е именно за животните и звуците, които издават. Имитацията на звуци на животни, машини и предмети от ежедневието често провокира децата да кажат първите си думи.[12] С по-големите деца, над 18 месеца, може да играете любима детска игра: да бъркате звуците на животните. Например: "Котката казва Мууу". И после сами да се поправяте: "Неее, ние знаем, че котката казва... Мяууу". Много скоро детето ще ви поправя само 😊 Така няма и да се налага да питате за 100тен път: "Как казва, маме, котето?"

12 5 Great Reasons Kids Should Know Their Farm Animals By Age 3. This vocabulary leads to important language development milestones — and the benefits are nothing to quack about. BY KELSEY KLOSS DEC 21, 2018

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 **Наблюдавайте** детето. С кое Ваше възклицание или звук от заобикалящия го свят се забавлява? Гарантирано няма да сбъркате с "апчиху" и една кихавица наужким 😊

02 Изберете **звук или възклицание**. За примера ще използвам кихавицата.

03 Създайте **ситуация**, която може да повтаряте често и кажете звука, изчакайте реакцията на детето – поглед, усмивка, опит за имитация или покана да повторите.

04 Всеки път в тази ситуация **повтаряйте** възклицанието и следете реакцията на детето.

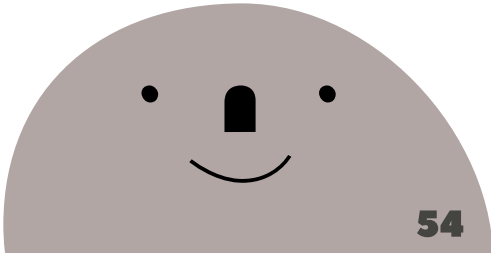
05 **Опитайте** това поне 1 седмица по няколко пъти на ден.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ЗАПИСКИ

Запишете си 20 идеи за възклицания, които може да използвате като ‚тухлички' към нови думи (следете какви звуци/срички използва детето и може да взаимствате от тях):

Помислите коя кратка забавна думичка може да въведете с близко звучене (възклицание, звук на машина или животно). Например, ако детето казва „гагага", посочете птица и кажете: „Да, гарванът грачи „гааа-гааа".

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

МАЙЧИНСКИ ЕЗИК

МОДУЛ 9

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА?

Майчинският, "родителският" или реч, насочена към бебето е специалният начин, по който всички родители по света говорят на бебетата в прилив на нежност. Гласните се издължават, думите се преувеличават, говорът става по-бавен, изреченията са по-къси и опростени. Поставя се акцент на определени думи.

Този език на нежност е част от споделеното внимание. Обикновено заговаряме така в прилив на нежност, а тази емоция се усеща от детето и то също има по-голямо желание да бъде с нас. В този момент думите звучат като песен и са чудесен начин детето да разбере как използваме езика, за да предадем емоция.

Нямаме предвид бебешко говорене (ам-ам, нани и тн), а така наречената от специалистите реч, насочена към бебето.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

Научните изследвания[13] сочат, че този начин на говорене помага на бебетата да развият няколко ключови способности:

- да разграничават между различни звуци.
- да откриват края и началото на думите в речта.
- да разпознават конкретни фрази в речта.

Изследвания от 1995 година[14] сочат дори нещо повече: "майчинският“ изглежда помага и на възрастните. При изследване с участието на англоезични възрастни, на които са представени записи на китайски, се оказва, че могат да различат и научат нови думи по-лесно, когато записът включва реч, насочена към бебета.

Много често други хора, включително и малко познати за детето използват подобен начин на говор. Наблюдавайте реакциите на детето. В повечето случаи ще му подейства успокояващо и предразполагащо.

Проучванията[15] сочат още, че "майчинският", дори, когато е използван от друг човек, стимулира мозъка на бебето – ангажира вниманието му и го кара да иска да откликне. Ето колко е важно за умственото и социалното развитие на детето.

КОГА?

В прилив на нежност, когато родителят иска да привлече и задържи вниманието на малкото бебе. Подходящ е най-вече са съвсем малки бебета и има най-голямо влияние като начин на общуване до към края на първата година на детето, но има ползи да го изпозлваме и по-късно. Този начин на говорене е провокиран от чувства и често възниква съвсем спонтанно.

13 A multi-lab study of bilingual infants: Exploring the preference for infant-directed speech, February 2020Authors: Krista Byers-Heinlein, Concordia University Montreal; Angeline Tsui, Stanford University; Christina Bergmann, Max Planck Institute for Psycholinguistics; Melanie Steffi Schreiner, Georg-August-Universität Götting

14 1995 Oct; Infant-directed speech facilitates lexical learning in adults hearing Chinese: implications for language acquisition, R M Golinkoff Department of Educational Studies, University of Delaware, A Alioto

15 Infant-Directed Prosody Helps Infants Map Sounds to Meanings; Katharine Graf Estes, Karinna Hurley, First published: 22 November 2012

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 В момент, когато искате да **привлечете и задържите вниманието** на бебето, използвайте майчинския език.

02 Заговорете го нежно и с подчертана **емоция**.

03 Изберете **игра**, любима на детето, с която и Вие се забавлявате. Когато играта приключи, кажете: "Хайде отново? Пак?“ и изчакайте.

04 След като **повторите** още няколко пъти вероятно детето ще опита да покаже, че иска да играе отново с жест или с опит да каже "пак".

05 **Опитайте** това поне 1 седмица по няколко пъти на ден.

ЗАПИСКИ

Идеи:
Наблюдавяйте се отстрани: в какви систуации използвате реч, насочена към бебето?

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

Кое прави тези моменти специални?

Как откликва детето в тези моменти?

 Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ИГРА НАУЖКИМ

МОДУЛ 10

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА:

Моменти на споделено внимание, в които детето учи нови думи, проиграва с родителя конкретна ситуация, започва да разпознава чувствата, гради социални умения, упражнява въображението си. Детето се учи да играе, да изразява себе си чрез играта.

КАК?

01 Бъдете лице в лице с детето (нещо, за което говорим в Модул "Споделено внимание"): винаги, когато играете наужким, слизайте на нивото на децата, за да могат да виждат лицето Ви и да знаят, че наистина сте заинтересовани и ангажирани. Избирайте такива игри, в които Ви е приятно да участвате.

02 Следвайте поведението на детето – оставете ролята на възрастния и нека детето да командва играта.

03 Повтаряйте, повтаряйте, повтаряйте. Може би трябваше да направим отделен модул само за повторението 😊 – давайте много възможности на детето да чуе нови думи и изрази. Повтаряйте нещата много пъти, за да му дадете допълнителни начини да обработи новата информация и да се учи.

04 Вживейте се в ролята на спортен коментатор и коментирайте какво правите (Вие или детето) - спомнете си за коментатора от модула за диалога. Това е уникален начин да включите нови възможности за учене в игра и шанс детето да чуе и разбере повече думи.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

КАК И КОГА ДА ВЪВЕДЕМ ИГРАТА НАУЖКИМ?

Играта наужким се учи от детето. Може да започнете още с навършване на 12 месеца. Поканете куклата да играе с Вас. Дайте й да яде и пие. Използвайте я, за да предадете някаква реална житейска ситуация: мама излиза навън, а куклата остава у дома. Куклата е притеснена, но знае, че мама ще се върне. Така въвеждате не само нови думи, но проигравате с детето конкретна, валидна в момента ситуация, учите го да разпознава и изразява как се чувства. Важно е да изпозлвате истински ситуации от живота на детето – ако детето не се разстройва от излизането Ви, няма смисъл да използвате този сценарий, помислете за друг, който го вълнува сега.

✳ КАК РАЗВИВА ГОВОРА И РЕЧНИКА? ✳

Постарайте се да редувате **различни части от речта**, не само съществителни, но и глаголи, дори възклицания, както видяхте от по-предния модул. Детето има нужда от функционален речник и в играта наужким може да преговаряте фрази и думи, които са част от ежедневната рутина за хранене, преобличане, приготвяне за излизане и т.н. Може да разгледате отново таблицата с идеи за 40+ думи от функционалния речник в Модул "Диалог". Това са думи, които е добре детето да разбира и казва, ако е готово, преди 2рата година и преди да започне да учи цветове, форми, числа и т.н.

Въвеждайте **новите думи заедно с вече познати**, които обозначават предмет или субект на действието. Така ще засилите интереса на детето. Освен стимулиране на речника и на говора, Вие стимулирате социалните умения и въображението на детето, а дори му давате и начин да изразява себе си чрез играта. Както вече казахме, за всеки въпрос от Вас към детето – добавяйте 2-3 коментара. Никой не обича да го заливат с въпроси, нали?

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ЗАДАЧА ЗА РОДИТЕЛЯ:

01 Изберете момент, когато имате желание да се **включите в играта**, на която детето Ви кани. Например, детето играе в пясъчника с кофички и лопатки и "строи". Уверете се, че има "инструменти" и за Вас.

02 **Копирайте действията на детето и ги озвучавайте** с функционални думи– когато пресипва от лопатката в кофичката, Вие правете същото, казвайки "Вътре“ или "Изсипвам вътре“ или ако докосва топлия пясък: "Топло. Пясъкът е топъл“. Ако детето е по-голямо, може да въведете фрази и изречения: "Загребвам пясъка с лопата. Изсипвам лопатата в кофата“ и така нататък.

03 **Наблюдавайте** детето и "озвучавайте" играта му с други деца, например: "Момчето иска да вземе лопатката. Ти не искаш да я дадеш“.

04 С децата над годинка, може да дадете думи и за предполагаемите **чувства** - техните и на другите деца на площадката, за да обясните поведението им. Например: „Момичето е тъжно. Момчето дръпна кофичката, с която тя играеше".

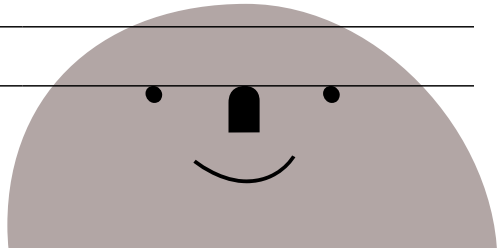
05 Ако за Вас и детето е приятно и виждате положителен отзвук, **опитайте тази игра** няколко последователни дни. Може с всяко повторение да добавяте нови думи, непознати за детето.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ЗАПИСКИ

Идеи за игри наужким:
Запишете тук любимите игри на всеки от членовете на семейството.

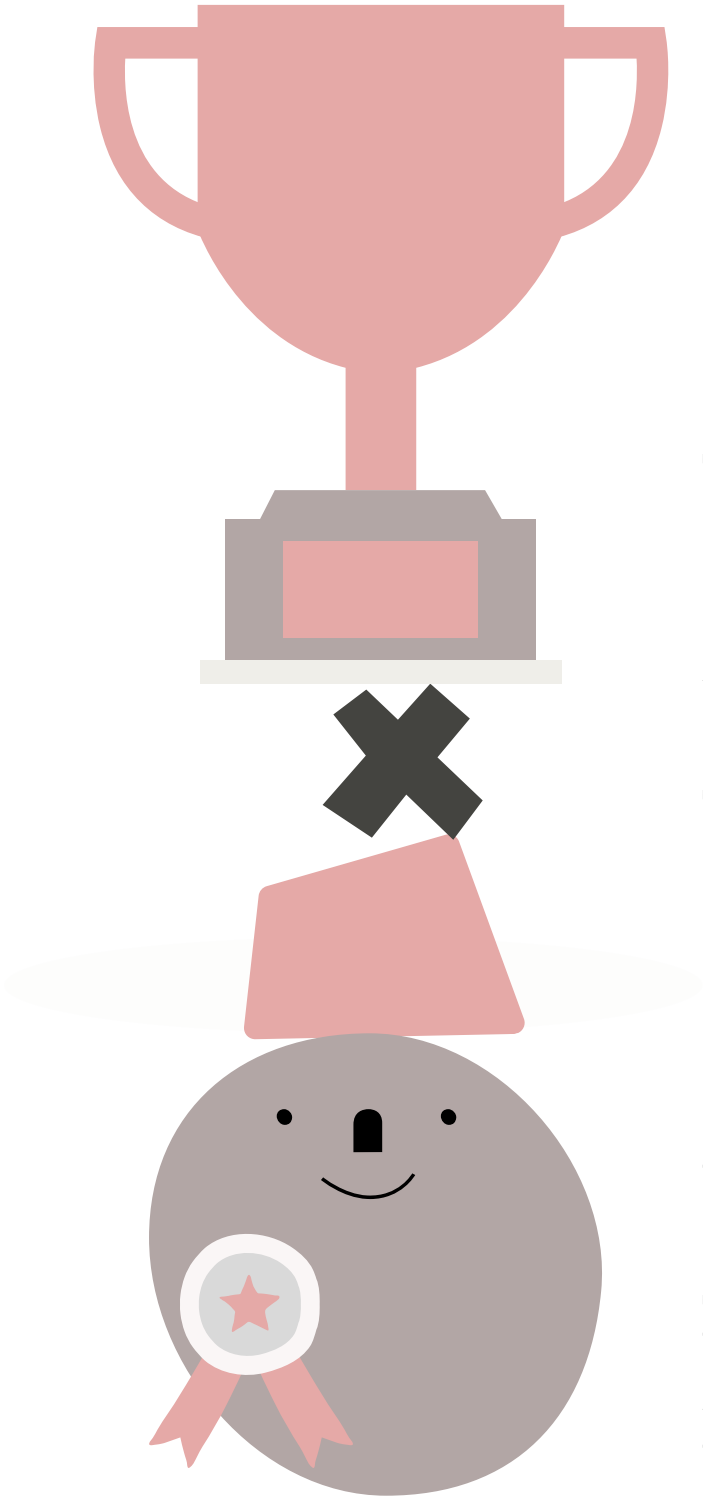
Спомнете си за супер-силите, които разписахте в Модул 1 "Споделено внимание". Вероятно в тези супер сили се крият и заложбите и интересите Ви за игри наужким:

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ОБОБЩЕНИЕ:

ПОЗДРАВЛЕНИЯ, ВИЕ ЗАВЪРШВАТЕ КУРСА СЛАДКИ ДУМИ!

Какво ново научихте? Кое пасна като идеална част от ежедневния Ви ритъм? Към какво ще се връщате с порастването на детето? Как отпразнувахте напредъка?

Връщайте се към курса, общността ни, техниките с порастването на детето.

Изградихте мускули за стимулиране на общуването. Възползвайте се при желание и енергия от всяка възможност да развивате речта на детето.

Следва таблица, в която комбинираме няколко техники от различни модули и предлагаме различни ситуации, с идеи какво да избягвате и как да постъпите вместо това. В края на таблицата сме оставили празно място, за да допишете и Вашите ситуации и кои техники бихте приложили успешно. Ако искате, изпратете ни Вашата таблица, за да Ви върнем обратна връзка.

https://5pod5.com Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.

ВМЕСТО...	ОПИТАЙТЕ...
„Не, не се прави така. Вземи кубчето и го сложи отгоре.“	Вместо да се опитвате да се месите в играта на детето, може да поемете ролята на **спортен коментатор**: "Сега ти слагаш кубчето върху другото кубче.“ Така му давате идеи как да играе и обличате в думи действията му.
„Чакай, нека ти покажа. Ето така се прави, дай ми куклата.“	Вместо да взимате от детето неговата играчка, **намерете същата или подобна и играйте с нея**: „Моята кукла е гладна. Уа, уа, уа, гладна съъъм, казва куклата“. Така го учите как да използва играчките, как паралелно да играе с друг човек и как да изразява собствените си идеи.
„Къде е голямото кубче? А малкото? А къде е синьото кубче? Къде е червеното?“	Вместо да заливате детето с въпроси, **правете коментари**: „Ето го голямото кубче. Хм, чудя се къде ли е малкотооо... А! Ето го малкото кубче. Ехееей, тук било и синьото кубче. Взимам го и ще го сложа върху червеното кубче.“ Твърде много въпроси обърквaт и отблъскват детето, звучат като изпит. За всеки въпрос, добавете 2-3 коментара.
„Стига си удрял! Не! Внимавай!“	Вместо да използвате "не“ и "внимавай“ твърде често, може да **коментирате или подминете** (ако не е опасно действието на детето) или да го **спрете и да обясните точно за какво да внимава**. Например: „Ти удряш двете кубчета в пода. Пази си ръката, за да не те заболи.“
„Видя ли сега какво стана? Падна! Пак ще трябва да я строиш!“	Вместо да предполагате, че детето ще иска да повтори играта, която се е развалила или да очаквате, че ще се разстрои, може да **обясните какво се е случило**: „Ехаа, колко висока кулаааа беше построил. Ти сложи още едно кубче отгоре и о-оо, кулата падна!“ Така давате време на детето да разбере станалото и дори да се включи (ако е по-голямо) в обяснението защо се е случило.

Сега е Ваш ред – запишете тук ситуации, които бихте променили и как:

ВМЕСТО...

ЩЕ ОПИТАМ...

---

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

ПОЛЕЗНА ДОПЪЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

"Детето и ние", автор: Хаим Гинът, издателство: Изток-Запад

"Как да говорим така, че детето да слуша - и да го слушаме така, че да говори", автори: Адел Фабер, Илейн Мазлиш, издателство: Изток-Запад

"Как да говорим така, че малкото дете да слуша", автори: Джоана Фабер, Джули Кинг, издателство: Изток - Запад

"Твоето компетентно дете", автор: Йеспер Юл, издателство: Жанет 45

"Основни етапи на детството", автор: Франсоаз Долто, издателство: Колибри

"Монтесори за малкото дете", автор: Симон Дейвис, издателство: Изток-Запад

"Как да развием потенциала на детския мозък", автори: Д-р Даниъл Сийгъл и д-р Тина Пейн Брайсън, издателство: ИК Хермес

Фейсбук страницата на нашите приятели от "**Осъзнати родители**"

Лисиците четат: подкаст за четене с взаимодействие с книгата

* * *

Заповядайте и в нашата Фейсбук група **„Читателски клуб Детето и ние**", където коментираме литература за детска психология, развитие, възпитание и родителство.

Ако имате интерес да получите пълен списък с над 50 научни статии и проучвания, на които е изграден курсът, пишете ни.

https://5pod5.com *Всички права запазени. Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.*

Сладки думи

https://5pod5.com *Всички права запазени.*
Моля, не разпространявайте материалите без наше разрешение.